

Højskolesangbogen – nu som teater

Musikteater til tiden

Af Lars Ole Bonde

Der er usædvanligt mange musikteaterforestillinger i København i denne tid – også selvom man regner juleforestillingerne fra. Der spilles – ikke overraskende – musical på Det Ny Teater (*Anything goes*), på Østre Gasværk (*Jordens Søjler*) og operette på Folketeatret (*Frøken Nitouche*). Mere overraskende er det, at der lige nu spilles flere forestillinger, som ikke passer ind i de gængse genrebetegnelser: På Nørrebro Teater har man skabt en forestilling over Benny Andersens klassiker *Svantes viser* (*Svantes lykkelige dag*); på Teater V spilles den forunderlige musikalske fabel *Sange for Freden*, og på Operaen spilles Brecht/Weills ”anti-opera” *Mahagonny*. Den sidste overraskelse havde premiere i Skuespilhuset 25.11.: *Højskolesangbogen* af Minna Johansson, som også er forestillingens instruktør.

Forestillingens rum

Scenografien (af Jonas Fly, som også står for kostumerne) præsenterer os for et stort rektangulært rum, der kunne ligne en diskohal, med glimtende sølvlameller hængende ned fra loftet hele vejen rundt. I begyndelsen er lamelbagvæggen hel, men som en virkningsfuld overraskelse kommer orkestret i 3. scene/nummer til syne på en afsats flere meter oppe. Rummet foran er fyldt med sofaer, i 2. akt stablet op i 7 etagerækker, 50-60 i alt. Sofaerne kan anbringes på alle mulige måder, fra etageopstillingen med stor faldhøjde til nogle få eller en enkelt sofa på rullende hjul. – Hvor kommer den idé fra? Man får et cue i sangen *En sø med en båd og en måge*, hvor alle medvirkende sidder i sofaerne og zapper sangens enkelte, løse revne billeder frem. Og i Kim Larsens *Papirclip*, hvor en sofa omdannes

til en kiste. Sofaen er indbegrebet af dansk hygge – på liv og død! Det er eminent godt set og virtuost udnyttet – også da sofaerne mod slutning af 2. akt forsvinder, på nær én.

Historien – fortalt gennem 36 sange

Minna Johannessons dramaturgiske plan/narrativ er på en gang enkelt og raffineret. Vi følger en typisk dansk familie gennem 6 år (2016-22), et tidsrum som begynder med at alle andre danskere dør af en national epidemi, og hvor det følgelig bliver opgaven for de 9 overlevende (plus den enes døde mor, der på forunderlig vis ’liver op’ efter pausen) at genrejse nationen – ud fra de ”anvisninger”, der findes i ”sætlisten” 35 sange fra *Højskolesangbogen* (plus en enkelt markant undtagelse: *Re-sepp-ten* – slagsangen for det danske fodboldlandshold ved VM i Mexico 1986). Men familierelationerne afsløres først som et flashback under *Den danske sang* er en ung blond pige, sent i 2. akt. Indtil da har vi kun anet og sanset forskellige forbindelser mellem personerne, der præsenteres med civilstatus på overtekstanlægget i starten af forestillingen. Efterlønsmodtager-parret (Tammi Øst og Jens Jørn Spottag) hører naturligvis sammen, men de øvrige relationer virker mere som et resultat af den proces, som gruppen gennemløber, end som en gennemspilning af familierelationer (hvad den altså også viser sig at være). Det er både enkelt og komplekst – og meget velfungerende. Det er fx først i den nævnte kernescene, hvor nabo-Julemanden (Esben Dalggaard) forærer alle en *Højskolesangbog*, vi får at vide hvordan efterlønsfaderen og evighedsstudenten (Marie Bach Hansen) har mødt hinanden, med ”alvorlige konsekvenser”,

Højskolesangbogen, DKT (2016)

Foto: Natascha Rydvald

som afsløres under Det er så yndigt at følges ad, der ellers begynder ganske idyllisk med efterløunnerne i mindernes sofa.

Der er markante forskelle på 1 og 2. akt. Musikalsk bliver forestillingen mere enkel, men også mere ironisk efter pausen. Fortællingens røde (familie)tråd bliver også tydeligere i 2. akt, som starter med "bryllup" mellem julemanden og livsstilscoachen. Man bemærker også at evighedsstudenten er gravid (vi så hvordan i 1. akt) og at der også er opstået andre pardannelser, fx svineavleren (Mads Rømer Brolin-Tani) og Miss Danmark 1998 (Marie Dalsgaard). Men renovationsarbejderen (Rasmus Fruergaard), som dukkede op ud af det blå et stykke inde i 1. akt, gør også tilnærmelser til miss'en, som ikke er uimodtagelig.

De enkelte sange præsenteres i et selvstændigt tableau, og de fleste af tableauerne er kædet sammen til længere scener. Det er et kup, at forestillingen har som dogme-regel, at alle ord og vers i en sang skal være med (med enkelte, vigtige undtagelser som fx udeladelse af sidste vers i Skuld gammel venskab rejn forgo).

Faktisk er alle tonerne i originalmelodierne også med; det er næsten det mest forunderlige. Vi kan nynne eller synge med – hvad vi også bliver opfordret til nogle gange – men frem for alt kan vi genkende alle melodier, uanset hvor langt fra originalen kapelmestrenes (Niels Søren Hansen og Nikolaj Heyman) nye arrangement bevæger sig.

Musik og sang af høj kvalitet

Alle sange er strofiske (bortset fra 'gøgeungen' Re-sepp-ten, som er vers + omkvæd), og arrangørernes musikalske princip hedder i fagsproget "strofisk variation": Hver enkelt vers behandles instrumentalt, klangligt eller stilistisk individuelt; mange gange skiftes der uventet eller ligefrem brutalt stil undervejs. Udtrykket spænder fra det allermest enkle (og meget stærke): den uakkompagnerede solostemme, til storslåede arrangementer med mangestemmig sang og fuldt orkestralt pragtregister med alle 6 musikere i funktion. Et næsten rablende virtuost jule-potpourri forbinder strofer fra 14 kendte og elskede danske sange med Lennon/

Onos engelsksprogede And so it is Christmas/ War is over, der fungerer som musikalsk kontrapunkt, altså som en modstemme til hyggejulen, vokalt leveret af Julemanden. Men det mest raffinerede er næsten brugen af visuelt kontrapunkt, som vi kender det fra filmmusikken. Vi oplever hvordan skuespil og den utroligt varierede koreografi (Ronni Morgenstjerne) modsiger, kontrasterer eller udvider sangens tekst og musik, fx når salmen Alle mine kilder ledsages af Evighedsstudentens fødselsveer og desperation over at skulle føde det barn, Efterlønsmodtageren er far til.

Hver enkelt sang er altså individuelt behandlet og kunne fortjene separat omtale, men det vil desværre føre for vidt. Nogle få må dog trækkes frem: Se, hvilken morgenstund! (Svantes lykkelige dag) begynder helt enkelt som hygge-fællesskab, men udvikler sig snart til et gennemkomponeret forløb, der tydeligvis er inspireret af (og lige så flot som) Queens elskede halvferdserhit Bohemian Rhapsody. Ligeså flot og komplekst er arrangementet af Tilgi' jeg sir et letsindigt ord (I dit korte liv), som begynder med, at Evighedsstudenten (Marie Bach Hansen) holder (syngende) tale i mikrofon, hvorefter sangen og tableauet udvikler sig til et orgie udløst af sangens budskab. I den modsatte ende har vi de helt enkle og næsten nøgne sange, fx Sig nærmer tiden da jeg må væk, hvor livsstilscoach'en (Sicilia Gadborg Høegh) forbereder sin bortgang med flot koreograferede glide-/fald-/klatreture mellem sofærækkerne. Det er også på sin plads at omtale Re-seppten nærmere. Det gamle fodboldhit intones af kommunalpolitikeren (Thomas Hwan), da minisamfundet er på opløsningens rand og alle jagter alle på vikingemanér. Nostalgisk- vemodigt synses lejlighedssangens muntre, dansk-selvhævdende ord, helt uden forløren patos – og efterhånden trækkes hele familien til og synger med på omkvædet (godt hjulpet af publikum).

Alle skuespillerne synger godt, men nogle naturligvis mere virtuost end andre. Jeg har

lyst til at fremhæve tre af sangerskuespillerne: Svineavleren (Mads Rømer Brolin-Tani), der fra starten markerer sig med forestillingens mest maskulint-klangfulde røst. Renovationsarbejderen (Rasmus Fruergaard), der gør sin entre med en vokalt forrygende udgave af Se solen stiger op over bilkirkegården. Og Miss Danmark 1998 (Marie Dalsgaard), hvis lyse sopranstemme råder over et operaregister, der kaster glans (og ironi) over flere sange. Ensemblenumrene med flerstemmig sang er frydefulde og gør hele holdet ære.

Teaterkoncert ad nye veje

Genremæssigt er forestillingen en teaterkoncert, selvom det musikalske grundlag er meget langt fra, hvad teaterkoncerter ellers arbejder med. De musikalske og koreografiske arrangementer lodder spændende dybder i de ellers ganske regelbundne danske sange, ikke mindst rytmisk. Det er velgørende at høre fx Marken er mejet afleveret i skiftende taktarter eller at få Tony Vejslevs minimalistiske melodier til Bedstefar, tag dine tænder på og O, at være en høne til at 'vise tænder' og træde i rytmisk karakter.

I Peripetis temanummer om Musikteater (Nr 20, 2013) karakteriserede Michael Eigtved teaterkoncerten som "et kunstnerisk columbusæg, der på én gang tillader ophavsmændene at tage nutidige, styrende konceptuelle livtag med noget musik, der (i en eller anden form) har bevist sit værd, og samtidig delvist overlader det til publikum at navigere i oplevelsen." Han kritiserede også/ dog genren for tendens til udvanding og kommerciel tænkning. Højskolesangbogen peger heldigvis i en helt anden retning – det er en genrefornyende forestilling.

Anbefalet: Se og hør Højskolesangbogen!

Denne forestilling overrasker konstant og frydefuldt, i et suverænt sammenspil mellem scenografi, koreografi, skuespil og sang/musik.

Man kan opleve sammenkædninger af sange, som (tilsyneladende) intet har med hinanden at gøre. Man kan høre små enkle melodier folde sig storladent ud og mærke nye danske rytmer i sin krop. Udvalget af sange fra Højskolesangbogen (plus Re-sepp-ten) er friskt, og man kan ikke undgå at komme til at tænke over ordene på ny efter denne oplevelse. På forhånd havde jeg tænkt, at spørgsmålet om ”danskhed” måske ville blive adresseret i et politisk perspektiv, inklusiv indvandrere og deres (forhold til) musik, men det er forestillingen helt fri for – og godt det samme.

Teaterkoncert-genren bliver vitaliseret med denne forestilling, som (gen)indfører den samlende fortælling i dens dramaturgi. At historien ender lykkeligt kan man undre sig eller glæde sig over – alt efter temperament.

Højskolesangbogen

Tekst og instruktion: Minna Johannesson.

Scenografi og kostumer: Jonas Fly.

Koreografi: Ronni Morgenstjerne.

Lysdesign: Clement Irbil.

Lyddesign: David Andreas Hjerting.

Kapelmestre og musikalske arrangementer:

Niels Søren Hansen og Nikolaj Heyman.

Dramaturg: Miriam Frandsen.

Medvirkende: Marie Bach Hansen, Mads Rømer Brolin-Tani, Esben Dalsgaard, Rasmus Fruergaard, Sicilia Gadborg Høegh, Thomas Hwan, Jens Jørn Spottag, Tammi Øst, Jane Engelund (skuespillere). Tom Bilde, Peter Dombernovsky, Niels Søren Hansen, Nikolaj Heyman, Erik Olevik, Liv Vester Larsen (musikere)

Det Kgl. Teater, Skuespilhuset. Fra d. 25/11 2016 - 4/2 2017.

Lars Ole Bonde

Professor i musikterapi, Aalborg Universitet og i musik og helse, Norges Musikkhøgskole. Tidligere musik- og operaproducent
